

УДК 332.1:614.8:37.013.75

СТАЛИЙ РОЗВИТОК РЕГІОНУ ЧЕРЕЗ ФОРМУВАННЯ КУЛЬТУРИ ОСОБИСТОЇ БЕЗПЕКИ МОЛОДІ

Нікітенко В. О.

доктор філософських наук, професор,
Таврійський державний агротехнологічний університет імені Дмитра Моторного,
м. Запоріжжя, Україна.
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-9588-7836>

Зоря М. В.

кандидат технічних наук, доцент,
Таврійський державний агротехнологічний університет імені Дмитра Моторного,
м. Запоріжжя, Україна
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-4461-4066>

Сталий розвиток традиційно розглядається крізь призму екологічних, економічних та соціальних вимірів, однак повномасштабна війна проти України радикально загострила ще один критично важливий вимір - культуру безпеки та стійкості людини. Університети, які виконують функції осередків знань, інновацій та лідерства громад, більше не можуть обмежуватися суто академічною підготовкою; вони мають формувати у студентів і персоналу здатність діяти в умовах комплексних загроз - фізичних, цивільних, цифрових, фінансових, психологічних і гендерно зумовлених. У цьому контексті постає завдання інтеграції культури особистої безпеки до системи вищої освіти як передумови соціальної стійкості та відновлення людського капіталу.

Існує необхідність розробки концептуальної рамки, у межах якої культура особистої безпеки розглядається як комплексна компетентність, що поєднує знання, навички й установки, необхідні молоді для відповідальної поведінки та самозахисту в умовах війни, поствоєнної трансформації та посилення цифрових ризиків. З одного боку, йдеться про базові навички фізичної самооборони та цивільної безпеки (зокрема, дії під час надзвичайних ситуацій мирного й воєнного часу), а з іншого – про здатність захищати власні персональні дані, протидіяти онлайн-насильству й дезінформації, уникати фінансових шахрайств, підтримувати психічне здоров'я та розпізнавати гендерно зумовлене насильство. Таким чином, культура особистої безпеки виходить за межі окремих тренінгів і розглядається як інституційно закріплений компонент освітнього середовища [1].

Важливим аналітичним підґрунтям є зіставлення різних вимірів особистої безпеки з Цілями сталого розвитку (ЦСР) та можливими інституційними змінами у ЗВО. Окремі аспекти культури безпеки корелюють із ключовими ЦСР та трансформаціями в університетському середовищі.

У рамках сталого розвитку вищої освіти університети доцільно розглядати як соціальну інституцію, що відповідає не лише за передачу знань, а й за формування безпечного та підтримувального середовища для всіх членів академічної спільноти. Це передбачає, зокрема, інституціоналізацію нових політик (протидія насильству, реагування на інциденти, захист персональних даних, процедури цивільної безпеки), вбудовування показників культури безпеки в системи внутрішнього забезпечення якості та забезпечення участі студентів у розробленні й оцінюванні таких політик. У цьому сенсі проєкт відповідає не лише секторальним пріоритетам модернізації вищої освіти, а й більш широким завданням підвищення стійкості громад і регіонів, що переживають воєнну та післявоєнну трансформацію [2].

Наукова новизна пропонованого підходу полягає у поєднанні традиційно розділених сфер безпеки в єдину компетентнісну модель, орієнтовану на молодь: фізична самооборона та цивільний захист розглядаються не як окремі «курси виживання», а як складова інтегрованої

культури безпеки, що взаємодіє з цифровою, фінансовою та психологічною складовими. Це дозволяє перейти від фрагментарних, реактивних заходів до системного превентивного підходу, де молодь не лише пасивно споживає інформацію, а й набуває досвіду моделювання й відпрацювання поведінки в умовах ризику (симуляційні вправи, навчальні тривоги, кейс-аналіз реальних ситуацій) [3].

Таблиця 1

Виміри культури особистої безпеки, релевантні ЦСР

Вимір особистої безпеки	Дотичні ЦСР	Ключові трансформації у ЗВО
Фізична самооборона та цивільна безпека	ЦСР 3, ЦСР 11	Включення тренінгів з самооборони, дій у надзвичайних ситуаціях до програм підготовки, розробка внутрішніх протоколів цивільної безпеки
Цифрова безпека та захист персональних даних	ЦСР 4, ЦСР 9	Інтеграція модулів цифрової безпеки в навчальні плани, розвиток політик захисту даних, формування відповідальної цифрової культури
Фінансова безпека та протидія шахрайству	ЦСР 1, ЦСР 8	Запровадження елементів фінансової грамотності, аналіз фінансових ризиків, співпраця з фінансовими інституціями й регуляторами
Психологічна безпека та добробут	ЦСР 3, ЦСР 10	Посилення університетських служб підтримки, впровадження протоколів перенаправлення до фахової допомоги, створення безпечного психосоціального клімату
Гендерно чутлива безпека та протидія насильству	ЦСР 5, ЦСР 16	Ухвалення політик протидії домаганням і дискримінації, впровадження механізмів конфіденційного звернення, гендерно чутливі освітні практики

Джерело: укладено авторами

З методологічної точки комплексна модель вимірювання впливу має поєднати кількісні та якісні методи. Для оцінювання результативності впровадження модулів культури особистої безпеки застосовуються базові та підсумкові опитування, тести знань, інструменти самооцінки компетентностей, контент-аналіз змін у документах ЗВО, а також якісні кейс-стаді з аналізом досвіду конкретних студентів і викладачів. Такий підхід дозволяє простежити як індивідуальний рівень змін (знання, установки, поведінкові наміри), так і інституційний рівень (оновлені політики, процедури, структура служб підтримки).

Українські ЗВО, які працюють у умовах релокації, постійних безпекових загроз і психологічного навантаження, здатні зробити суттєвий внесок у переосмислення парадигми безпеки в освіті на європейському рівні. Досвід адаптації європейських рамок (цифрові права, права людини, фінансова грамотність, студентський добробут) до реалій воєнного часу створює унікальне лабораторне середовище для розробки нових моделей стійкості, які можуть бути релевантними й для інших регіонів, що переживають кризи [4].

Таким чином, культура особистої безпеки є не маргінальним, а центральним елементом порядку денного сталого розвитку регіонів. Інституціоналізація відповідних компетентностей, політик та практик у ЗВО є необхідною умовою не лише для збереження життя й здоров'я молоді, а й для довгострокової відбудови людського капіталу, посилення соціальної згуртованості та інтеграції України в європейський освітній та безпековий простір.

Список використаних джерел

1. Нікітенко В. О., Воронкова В. Г., Череп А. В. Концепція культури безпеки як чинника соціальної відповідальності організацій. *Стратегічні пріоритети розвитку підприємництва, торгівлі та біржової діяльності: матеріали IV-ої Міжнародної науково-практичної конференції*, 10-11 травня 2023 року. Запоріжжя, 2023. С. 80-84.
2. Vitalina A. Nikitenko, Valentyna H. Voronkova, Regina Andriukaitiene, Roman I. Oleksenko. The crisis of the metaphysical foundations of human existence as a global problem of post-modernity and the ways of managerial solutions. *Propósitos y Representaciones Jan.* 2021, Vol. 9, SPE (1), e928. URL: <http://revistas.usil.edu.pe/index.php/pyr/article/view/928> (дата звернення 28.11.2025).
3. Gramchuk M., Nikitenko V., Voronkova V. Smart city 3.0 digital management concept in the context of sustainable green development goal. *Baltic Journal of Economic Studies*. Baltic Journal of Economic Studies. 2024. Vol. 10(4). P. 178-185.
4. Voronkova V., Nikitenko V., Oleksenko R., Cherep A., Cherep O. Harba, H. (2024). The Creative Development of Green Ecotourism Concepta sa Sustainable Development Factor. *Revista dela universidad del Zulia*. 2024. Vol. 15(42). P. 370-388.

УДК 338.2:339.9

ЕФЕКТИВНІСТЬ ЗОВНІШНЬОЇ ДОПОМОГИ ТА ЇЇ ВПЛИВ НА ДОБРОБУТ НАСЕЛЕННЯ КРАЇН-РЕЦИПІЄНТІВ

Палієнко Т. П.

доктор філософії з економіки, старший викладач,
Національний університет «Києво-Могилянська академія»,
м. Київ, Україна

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-5978-0721>

Сучасний розвиток економіки важко уявити без діяльності міжнародних організацій розвитку, зокрема Організації економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР), Міжнародного валютного фонду, Світового банку та регіональних банків розвитку. Ці інституції декларують свою місію як сприяння довгостроковому економічному зростанню та підвищенню добробуту населення в країнах, що розвиваються, проте практичні результати їхньої діяльності є неоднозначними. За офіційними даними, у 2023 році загальний обсяг офіційної допомоги розвитку (Official Development Assistance, ODA) становив 223,7 млрд дол. США та 212,1 млрд дол. США у 2024 році, що на 7,1% менше порівняно з попереднім роком [1; 2]. Основними чинниками скорочення стали зменшення гуманітарної допомоги (насамперед Україні) та зниження витрат на підтримку біженців у країнах-донорів. Скорочення ODA відбулося у 22 країнах-донорах, тоді як лише 10 країн збільшили внески. Найбільшими донорами залишились США, Німеччина, Великобританія, Японія та Франція, що підтверджує концентрацію фінансової ваги у невеликого кола держав [2]. У значній частині країн-учасниць зовнішня допомога не забезпечує очікуваних соціально-економічних ефектів, а інколи навіть поглиблює дисбаланси, підвищує соціальну нерівність, гальмує локальне виробництво та створює боргову залежність. Тому постає фундаментальне питання: чи дійсно участь у програмах міжнародних інституцій сприяє підвищенню реального добробуту населення, чи ж формує нові структурні дисбаланси?

Одним з найбільш критичних наслідків взаємодії з міжнародними фінансовими інституціями є формування боргової залежності. За офіційними даними Світового банку, загальний зовнішній борг країн із низьким та середнім доходом у 2023 році досягнув рекордних 8,8 трлн дол. США, що на 8% більше, ніж у 2020 році [3]. Зростання боргового навантаження супроводжується зростанням витрат на обслуговування боргу, що створює серйозні бюджетні ризики для таких держав, зокрема за умов високих відсоткових ставок, і,